

Een eerste inventaris van het erfgoed van de Evangelische Beweging – Aaldert Prins¹

1. Inleiding

Nog geen jaar na haar oprichting kan de vzw Evadoc in het kader van de Heverleerconferenties van de E.T.F. een eerste inventaris presenteren van het erfgoed van de Vlaamse Evangelische Beweging in haar Belgische en internationale context dat Evadoc ontvangen heeft of mag beheren.

In deze lezing zal ik beginnen met een korte ontstaansgeschiedenis van Evadoc en de samenwerking met KADOC, Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving van de K.U. Leuven. Vervolgens overloop ik met u het instrumentarium dat bij Evadoc gebruikt wordt, krijgt een overzicht van de eerste aanwinsten en eindig ik met een blik op de nabije toekomst.

Al heel wat jaren leefde bij diverse mensen de idee om een protestants-evangelisch archief- en documentatiecentrum op te richten. Er was een terechte vrees dat belangrijk erfgoed zoals archieven, publicaties en audiovisuele documentatie verloren zou gaan omdat actuele zaken doorgaans een hogere prioriteit hebben. Vanaf 2005 ontstond er binnen de Evangelische Theologische Faculteit (ETF) overleg om de idee van een erfgoedcentrum te concretiseren. Omdat de Federale Synode de evangelische beweging bij de overheid vertegenwoordigt, werd ook zij bij dit overleg betrokken. Dit leidde uiteindelijk tot de oprichting van de vzw Evadoc op 26 mei 2009. Ondertussen waren er ook gesprekken aangeknoopt met KADOC die leidden tot een samenwerkingsprotocol. Deze structurele samenwerking situeert zich in het kader van het Erfgoeddecreet van de Vlaamse Gemeenschap d.d. 23 mei 2008 en omvat beheer, behoud en valorisatie van het protestants-evangelisch erfgoed. Dankzij de steun van de Vlaamse Gemeenschap is ook een deeltijds archiefmedewerker aangetrokken.

Naar buiten uit is de samenwerking het meest zichtbaar in het feit dat de archieven en bibliotheekmaterialen fysiek ondergebracht worden in de magazijnen van KADOC, waar ze in optimale omstandigheden bewaard kunnen worden. Het materiaal kan opgezocht worden via de binnen KADOC gehanteerde online-catalogi en geraadpleegd worden in de leeszaal

¹ Deze lezing werd gehouden op de studiedag van ETF en Evadoc op 24 april 2010.

van KADOC.

Verder kan Evadoc gebruik maken het instrumentarium van KADOC om het binnengekomen materiaal te inventariseren en te ontsluiten voor onderzoekers en belangstellenden.

2. Instrumentarium

ODIS (Onderzoekssteunpunt en intermediaire structuren in Vlaanderen, 19e-20e eeuw)

Om het protestants-evangelisch erfgoed in kaart te brengen, wordt gebruik gemaakt van de ODIS-databank. Evadoc voert hier data in van organisaties zoals kerken, kerkverbanden en vzw's. Ook sleutelfiguren, publicaties en archieven worden in deze databank beschreven. Het aanbieden van al deze data heeft tot doel vernieuwend, comparatief en multidisciplinair onderzoek naar de protestants-evangelische beweging te bevorderen. Momenteel is nog slechts zeer beperkt aantal steekkaarten vrijgegeven voor raadpleging via het internet omdat nog veel informatie moet worden aangevuld. Het is uiteraard de bedoeling stelselmatig meer en meer data via deze site beschikbaar te stellen voor belangstellenden.

LIAS

Onder de noemer LIAS, Leuvens Integraal ArchiveringsSysteem bevinden zich 2 instrumenten waar Evadoc ook gebruik van maakt: scopeArchiv en Digitool.

scopeArchiv een geautomatiseerd beheer- en beschrijvingssysteem voor archieven. Elk archief dat bij Evadoc in beheer wordt gegeven of aan Evadoc wordt geschonken, wordt hierin beschreven. Op de volgende dia krijgt u een idee hoe dit zoekinstrument er in de praktijk uitziet. De archieven die de status 'completed' hebben gekregen zullen zichtbaar zijn voor de vorsers.

Een tweede element van LIAS is Digitool een digitale bewaaromgeving. Meer en meer documenten bestaan enkel nog elektronisch en dreigen daardoor veel sneller dan papieren documenten te verdwijnen. Door een toepassing als Digitool kunnen digitale documenten op een veilige manier worden opgeslagen en desgewenst opgevraagd om geraadpleegd te worden.

Deze beide nuttige onderzoeksinstrumenten zullen – normaal gesproken – in september online beschikbaar zijn via de site van Lias.

Libis-net

De bibliotheekcollectie van Evadoc is fysiek ondergebracht in de bewaarbibliotheek van KADOC. Deze collectie vormt een aanvulling op de ETF-bibliotheekcollectie. De ETF-bibliotheek omvat grotendeels materialen van wetenschappelijk niveau. De Evadoc-bibliotheek omvat eerder de zogenaamde ‘grijze literatuur’ en boeken die – hoewel niet van academisch niveau – wel een goed inzicht geven van het protestantisme in Vlaanderen/België. Hierbij moet u denken aan nieuwsbrieven van organisaties, maandblaadjes van lokale kerken, organen van kerkelijke verbanden, jubileaboekjes van kerken, organisaties, boekjes met getuigenissen, Bijbelstudies uitgegeven in eigen beheer etc.

Website

Evadoc heeft ook haar eigen website: www.evadoc.be. Op deze website zijn ondermeer links geplaatst naar de aangestipte zoekinstrumenten. Deze website is nog volop in ontwikkeling, dus het loont zeker de moeite om geregeld naar de site te surfen voor aanvullingen op de bestaande informatie.

3. Eerste resultaten

Hoewel Evadoc pas per 1 september via KADOC een deeltijds medewerker tot haar beschikking heeft, zijn er in enkele maanden tijd al aansprekende resultaten geboekt.

Archieven

Evadoc trad voor het eerst naar buiten op het jubileum van de BEZ op zaterdag 28 november waar het archief van deze zendingsorganisatie officieel in beheer werd gegeven van Evadoc. Dit archief is – ondanks dat het in niet ideale omstandigheden werd bewaard – in redelijke staat en bevat een schat aan informatie over de organisatie en de vele lokale kerken die het gesticht heeft.

Een tweede archief dat in beheer is gegeven is dat van Operatie Mobilisatie België. OM werd opgericht in 1957 en in 1964 werd een Belgische tak opgericht. Naast lokale initiatieven is OM-België een haast onmisbare schakel in de wereldwijde mobiliteit van de organisatie door de garage in Zaventem.

Het derde archief dat ik kort wil vermelden is dat van Wycliffe-België. Deze internationale zendingsorganisatie die zich vooral met linguïstiek bezig houdt, heeft ruim 10 jaar een

zelfstandige Belgische tak gehad. Sinds 1 januari 2010 is deze opgegaan in Wycliffe-Nederland en heeft haar archief geschonken aan Evadoc.

Deze opsomming kan de indruk geven dat er alleen successen zijn geboekt. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat dit niet het geval is. Bij de samenvoeging van de OM kantoren van Gent en Zaventem, enkele jaren geleden, is een deel van het archief vernietigd. Ook het archief dat Jean Vanhees had opgebouwd over de geschiedenis van de Pinksterbeweging in Vlaanderen is spijtig genoeg niet bewaard gebleven.

Bibliotheekmateriaal

De belangrijkste aanwinsten op het vlak van bibliotheekmateriaal zijn de vrijwel volledige collectie posters van de Vlaamse Plakkaat Zending en alle jaargangen van De Kruisbanier. Ook zijn de eerste e-tijdschriften inmiddels ontvangen, zoals bv. Smaker / Piekuur van het EJV. Ook zijn de eerste boeken en brochures die in eigen beheer zijn uitgegeven aan de Evadoc-collectie toegevoegd.

De archieven van Wycliffe-België en de BEZ bevatten heel wat audiovisueel materiaal dat nog geïnventariseerd moet worden. Wat de BEZ betreft is er een bandopname uit begin jaren 70 waarop onder meer ooggetuigen van het begin van de BEZ te horen zijn. Hiervan is inmiddels dankzij een vrijwilliger een transcriptie gemaakt. Geen overbodige luxe, want de band verkeert in zo'n slechte staat dat hij al op één of meerder plaatsen gebroken is. Nog opmerkelijker is een film uit 1918 waarop te zien is hoe de Nortons kerstpakketten uitdelen aan soldaten van de 5^E divisie in aanwezigheid van hooggeplaatste militairen. Deze nitraatfilm verkeert in zorgwekkende toestand en is volgens de voorschriften ondergebracht bij het Koninklijk Belgisch Filmarchief die hiervan inmiddels een veiligheidskopie gemaakt hebben. Verder zijn er tientallen foto's en affiches die de werking van de BEZ in ons land goed documenteren. Meest opmerkelijk fotomateriaal zijn de foto's en negatieven van een bezoek van de Nortons aan de schooltjes in Vinkem bij Veurne in aanwezigheid van koningin Elisabeth.

Het fotomateriaal van Wycliffe-België is vanzelfsprekend van recentere datum maar daarom niet minder waardevol ter illustratie van dit deel van de historie van de Evangelische Beweging in ons land.

4. Perspectief

Evadoc begint stilaan naamsbekendheid te krijgen bij de protestants-evangelische erfgoedvormers. Dit blijkt uit de eerste spontane contactnames door deze personen / instanties met Evadoc. Om de naamsbekendheid van Evadoc te vergroten is er naast de reeds vermelde website, een folder ontwikkeld waarin de werking van Evadoc wordt toegelicht. Ook zal volgende maand de eerste elektronische nieuwsbrief verschijnen die voorlopig 2 x per jaar zal uitkomen. U kunt zich hiervoor vandaag opgeven door uw gegevens in te vullen op de lijst die hier aanwezig is. Op zo kort mogelijke termijn zal men ook via de website zich kunnen aanmelden voor de mailinglijst van Evadoc.

Verder wordt er deze zomer van diverse kanten erfgoed verwacht, zowel archieven als bibliotheekmateriaal. Deze resultaten zullen via de najaars-nieuwsbrief gecommuniceerd worden.

Tot slot kan ik u nu al meegeven dat er op zaterdag 13 november in KADOC een praktische vormingsdag zal worden ingericht voor iedereen uit protestants-evangelische middens die op één of andere manier betrokken is bij de vorming en beheer van protestants-evangelisch erfgoed. Nadere mededelingen zullen via de website gecommuniceerd worden.

Dankzij de financiële inbreng van de Vlaamse Gemeenschap en de samenwerking met KADOC kan Evadoc een belangrijke bijdrage leveren voor de bewaring en ontsluiting van Protestants-Evangelisch erfgoed in Vlaanderen. Het is onze wens dat binnen afzienbare tijd onderzoekers met dit erfgoed aan de slag zullen gaan om op diverse manieren, zoals bv. publicaties, tentoonstellingen of lezingen de geschiedenis van het protestants-evangelicalisme in al haar pluriformiteit en vele facetten onder de aandacht van de mensen te brengen.